

## СТРУКТУРНА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТАФОР НІМЕЦЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ

Статтю присвячено дослідженню форми лінгвістичної репрезентації концептуальних метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі. Виділяються основні структурні типи метафор за морфологічним та синтаксичним принципами.

**Ключові слова:** економічний медіа-дискурс, концептуальна метафора, структурна класифікація, морфологічна класифікація, синтаксична класифікація.

Статья посвящена исследованию формы лингвистической репрезентации концептуальных метафор в немецком экономическом медиа-дискурсе. Выделяются основные структурные типы метафор в соответствии с морфологическим и синтаксическим принципами.

**Ключевые слова:** экономический медиа-дискурс, концептуальная метафора, структурная классификация, морфологическая классификация, синтаксическая классификация.

The article deals with the problem of linguistic representation of the conceptual metaphors in the economic media discourse of German. The main structural types of metaphors according to the morphological and syntactical principles are distinguished.

**Key words:** economic media discourse, conceptual metaphor, structural classification, morphological classification, syntactical classification.

Останнім часом метафора все частіше розглядається не як образний засіб мови, а перш за все як основна ментальна операція, як інструмент мислення та спосіб пізнання навколишнього світу. Більшість сучасних досліджень метафори виконані в рамках теорії концептуальної метафори та присвячені метафоричному моделюванню дійсності. Лінгвістичний матеріал при цьому використовується лише для ілюстрації концептуальних переносів. Проте успішне декодування метафор неможливо без знання як когнітивного, так і лінгвістичного контексту. Дане дослідження присвячено вивченню форми лінгвістичної репрезентації концептуальних метафор німецького економічного медіа-дискурсу. Виділяються основні структурні типи метафор за морфологічним та синтаксичним принципами.

**Морфологічна класифікація** ґрунтується на частиномовній приналежності метафорично вживаного слова. Метафорично можуть вживатися практично всі повнозначні частини мови [3, с. 20]. Проте найчастіше метафоризації підлягають іменники, дієслова та прикметники. Відповідно розрізняють іменникові, дієслівні та прикметникові метафори.

Як показало дослідження, найбільш поширеним структурним типом метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі є *іменникові метафори*. Основною функцією іменника є називання предметів та явищ навколишньої дійсності, тому іменникові метафори часто вживаються в німецькому економічному медіа-дискурсі для позначення реалій економічного життя. Чимало

економічних термінів, які утворилися в результаті метафоризації загальнонавживаної лексики, за своєю частиномовною приналежністю є іменниками. Наприклад: *die Flaute* – економічний застій; *die Reifezeit* – фаза зрілості (товару); *die Ankurbelung* – пожвавлення, стимулювання (економіки); *der Abschwung* – спад, падіння кон'юнктури; *die Talfahrt* – різкий спад економіки тощо.

Для метафоричної репрезентації економічних понять використовується велика кількість термінів-іменників зі сфери механіки, а саме: *der Hebel* (важіль), *die Klemme* (затискач), *die Bremse* (гальмо), *die Schraube* (гвинт), *die Spirale* (спираль), *der Puffer* (буфер). Зазначені іменники в німецькому економічному медіа-дискурсі, як правило, вживаються як складова частина метафор-комполітів: *die Finanzklemme*, *die Schuldenbremse*, *die Steuerschraube*, *die Schuldenspirale*, *der Krisenpuffer*.

Особливим типом іменникових метафор є метафоричне вживання власних імен [3, с. 20]. Цей тип метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі вживається нечасто. Зазвичай це неконвенціональні метафоричні образи, що відзначаються яскравістю та виразністю. При метафоричному вживанні власних імен відбувається перенесення якісної характеристики певної особистості на економічні явища.

Прикладом метафоричного вживання власного імені в економічному медіа-дискурсі є поняття «Die Robin-Hood-Steuer» («Податки Робін Гуда») [1], що використано в заголовку економічної статті для характеристики нового типу податків, запро-

понованою Європейською комісією. Вживаючи ім'я персонажа англійських народних балад, розбійника Робіна Гуда, автор згаданої вище статті проводить паралель між діями ЄС та вчинками героя, який прагнув відновити справедливість, грабуючи багатих та віддаючи здобуте біднякам. У наведеному прикладі спостерігається авторська іронія над антикризисними заходами ЄС.

Наступним частотним структурним типом метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі є *дієслівні метафори*. Здебільшого дієслівними метафорами представлена концептуальна метафора «ГРОШІ – ЦЕ РІДИНА»: *das Aufkommen/ das Geld/ die Abgabe fließt* (доходу/ гроші/ податки течуть) [1; 2]; *eine Milliarde Euro in die Kasse spülen* (направляти один мільярд євро в касу) [1]; *die Liquidität in die Wirtschaft schleusen* [1] (направляти ліквідні засоби в економіку) [1]; *das Geld rumpfen* (закачувати гроші) [2]; *die Gehälter einfrieren* (заморозити зарплату) [1].

Велика кількість дієслів вживається також при актуалізації концептуальної метафори «ЕКОНОМІКА – ЦЕ МЕХАНІЗМ»: *die Wirtschaft ankurbeln* (стимулювати економіку) [1; 2]; *die Preise nach oben beschleunigen* (піднімати ціни) [2]; *die Krise abfedern* (стримувати кризу) [1]; *das Wirtschaftswachstum antreiben* (стимулювати економічний ріст) [2]; *die Preisansiege bremsen* (уповільнювати зростання цін) [1].

У німецькому економічному медіа-дискурсі в метафоричному значенні часто вживаються дієслова з військової сфери: *kämpfen* (боротися), *bekämpfen* (побороти), *sich wehren* (оборонятися), *angreifen* (атакувати), *lancieren* (запускати торпеду), *flankieren* (фланкувати), *staffeln* (ешелонувати). Метафоричне вживання військової лексики спостерігаємо в наступних прикладах: *Inflation bekämpfen* (побороти інфляцію) [2]; *sich gegen Renten Kürzungen/ eine Erhöhung der Einkommensteuer/ flächendeckende Steuererhöhungen wehren* (чинити опір скороченню пенсії/ підвищенню податку на дохід/ повсюдному підвищенню податків) [1; 2]; *mit milliardenschweren Altlasten kämpfen* (боротися з тягарем старих боргів) [2]; *die Bundesbank angreifen* (атакувати федеральний банк) [1].

Як бачимо з наведених прикладів, метафоричне значення дієслова зазвичай реалізується у сполученні з іменником, який стосується реалій економічного життя та вживається в прямому значенні.

Дієслівні метафори часто є вираженням персоніфікації – перенесенням людських станів, вчинків та дій на економічні явища: *die Wirtschaft erholt sich / kränkelt* (економіка одужує/ хворіє) [1; 2]; *die Inflation geißelt* (інфляція бичує) [1] тощо.

Слід зазначити, що метафоричне вживання дієслова часто спричинює метафоризацію всього висловлювання на рівні загального змісту. Даний факт пояснюється тим, що в реченні дієслівні метафори найчастіше вживаються у функції

присудка, а позиція присудку є найбільш сприятливою для реалізації метафоричного потенціалу слів.

Від дієслівних метафор також утворюються *дієприкметникові метафори*, які в реченні вживаються у функції означення до іменника або предикативу: *wachsende Staatsverschuldung* (зростаючий державний борг) [1]; *gelähmte Wirtschaft* (паралізована економіка) [1; 2]; *die schleichende Entwertung* (поступова девальвація, досл.: девальвація, яка крадеться) [2].

Рідше в німецькому економічному медіа-дискурсі використовуються *прикметникові метафори*. Як правило, прикметникові метафори виконують у реченні функцію означення до іменника. При цьому іменники, до яких вони належать, позначають сфери-мішені метафоричної експансії: *flüssiges Geld* (ліквідні кошти) [1; 2]; *frisches Geld* («свіжі» гроші) [1]; *„klebrige“ Preise und Löhne* («липкі» ціни та зарплати) [1]; *intakte Bankenlandschaft* (справний банківський ландшафт) [2]. Прикметникові метафори можуть також вживатися у функції предикативу, тобто бути частиною складного іменного присудку:

*Die wirtschaftliche Erholung in den Vereinigten Staaten ist trotz Schwierigkeiten intakt* (Не дивлячись на труднощі, економічне пожвавлення в Сполучених Штатах є справним) [1];

*DGB-Chef Michael Sommer zeigte sich kampfbereit*. (Голова Німецької федерації профспілок Міхаель Зомер показав себе готовим до бою) [1].

Велика кількість прикметникових метафор вживається для реалізації метафоричного концепту «ЕКОНОМІЧНА КРИЗА – ЦЕ ХВОРОБА». Дана модель представлена переважно неконвенціональними метафорами, які є вираженням персоніфікації: *krankte Banken* (хворі банки) [1]; *marode Staatsfinanzen* (заслабі державні фінанси) [2]; *Die Banken bleiben anfällig* (Банки залишаються вразливими) [1]; *gesunde Banken* (здорові банки) [1]; *virulente Bankenprobleme* (вірулентні банківські проблеми) [2].

**Синтаксична класифікація** визначається конструкціями, за допомогою яких метафора реалізується у мовленні. Концептуальна метафора у мові може бути представлена за допомогою слова, словосполучення, речення або тексту. Відповідно виділяють метафору-слово, метафору-словосполучення, метафору-речення та метафору-текст. При цьому метафорично вживане слово та словосполучення визначаються як прості метафори, а метафора-речення та метафора-текст – як розгорнуті.

У більшості випадків ізольоване від контексту слово важко ідентифікувати як метафору. Метафоричність значення того чи іншого слова реалізується в контексті – словосполученні, реченні, тексті, дискурсі. Отже, для встановлення метафоричності того чи іншого слова слід враховувати як лінгвістичний контекст, так і дискурс у цілому.

Однак можна виділити деякі випадки, коли окреме слово й поза контекстом може інтерпретуватися як метафора. Це стосується метафор, які відзначаються високим ступенем конвенціональності (наприклад, окремі економічні терміни, що утворилися в результаті процесу метафоризації), та деяких метафор-комполітів німецького економічного медіа-дискурсу.

Вживання так званих метафор-комполітів, тобто метафор-слів, що складаються з двох або більше основ, є характерним для німецької мови явищем. При цьому метафорично може вживатися як значення всього складного слову в цілому, так і значення лише одного з його компонентів. При метафоричному вживанні лише частини складного слова, як правило, перша частина виступає для позначення сфери-мішені, а друга – сферо-джерела метафоризації: *die Schuldenbremse*, *die Kreditklemme*, *der Schuldenabbau*, *das Regulierungsinstrument*, *die Euro-Schwäche*, *die Krisenbekämpfung*, *das Finanzpolster*, *der Haushaltssünder*, *der Schuldensünder*, *der Schuldensumpf*, *die Schulden-sättigung*, *die Schuldenberge*, *die Ausgabenflut*, *die Schuldenspirale*, *Finanzmarktakteure*, *die Schuldenblase*, *die Wirtschaftsbühne*; але: *der Schrottpreis*, *der Bullenmarkt*, *die Abwrackprämien* [1; 2].

Метафори-комполіти німецького економічного медіа-дискурсу здебільшого є іменниками, однак також можна зустріти складні прикметники, напр.: *finanzschwache Banken* (слабкі у фінансовому відношенні банки) [1].

Метафори-комполіти, в яких у метафоричному значенні вживається лише один із компонентів, можуть бути ідентифіковані й поза контекстом. Якщо метафорично вживається значення всього складного слова, то його метафоричність можна встановити лише за допомогою найближчого оточення, напр.: *die Spielregel der marktwirtschaftlichen Wirtschaftsordnung* (правила гри ринково-економічного устрою).

Мінімальним контекстом, у якому реалізується метафоричне значення слова, є словосполучення. Найбільш поширеною формою вираження метафори є двочленні словосполучення, в яких одне слово вживається в прямому, а інше – в метафоричному значенні:

*Staatsverschuldung anhäufen* (накопичувати державний борг) [2];

*die Nachfrage ankurbeln* (стимулювати попит) [1];

*das Geld parken* (вкладати гроші, досл. «паркувати гроші») [1; 2];

*die schwache Währung* (слабка валюта) [1];

*die Anfälligkeit der Banken* (вразливість банків) [1];

*die Gesundheit des Unternehmens* (одужання підприємства) [1; 2];

В інших випадках метафоричному переосмисленню підлягають обидва компоненти словосполучення. Нового значення при цьому набуває словосполучення в цілому:

*im Schuldensumpf stecken* (загрузнути в болоті боргів) [1];

*aus dem Schuldensumpf kommen* (вибратися з болота боргів) [1];

*die Schuldenberge aufbauen* (накопичувати гори боргів) [1; 2];

*das Finanzkasino schließen* (закрити фінансове казино) [1];

*auf einem schwachen Fundament stehen* (стояти на слабкому фундаменті) [2];

*die Finanzfeuerwehr zu Hilfe rufen* (покликати на допомогу фінансових пожежників) [2];

*in den Keller stürzen / sinken* (знеціюватися) [1].

Метафора в німецькому економічному медіа-дискурсі може розгортатися у речення або навіть текст. Розгорнуті метафори, як правило, яляють собою розвиток теми однієї чи кількох ключових метафоричних моделей економічної статті.

У наступному прикладі спостерігаємо вживання розгорнутої морбальної метафори для характеристики фінансового стану німецьких банків:

*Das Fusionsprojekt der beiden Landesbanken BayernLB und WestLB könne man kaum anders werten als eine Veräppelung der Stakeholder... Noch einmal in aller Kürze: Wenn sich zwei Kranke zusammen ins Bett legen, steht nicht unversehens ein Gesunder auf* [2].

У наведеному прикладі метафорично вживане речення витупає коротким підсумком викладеної в економічній статті інформації та містить авторську оцінку економічної ситуації.

У наступному уривку з економічної статті спостерігаємо розгортання метафоричного образу на рівні тексту:

*Wie Rennwagen rasen Fiskal- und Geldpolitik weiter. Wer zuerst anhält, hat verloren. Die EZB sollte bremsen <...> Dieses strategische Problem lässt sich spieltheoretisch analysieren. Beim sogenannten Feigling-Spiel ("Chicken Game") handelt es sich um das Szenario einer Mutprobe: Zwei Sportwagen – diese entsprechen der Geld – und der Fiskalpolitik – fahren mit hoher Geschwindigkeit aufeinander zu. Dieses Bild entspricht einer unkonventionell laxen Geldpolitik und einer außergewöhnlich expansiven Fiskalpolitik. Wer von den beiden Sportwagenfahrern ausweicht, zeigt seine Angst und verliert das Spiel. Weicht keiner aus, haben beide Spieler zwar die Mutprobe bestanden – doch verlieren sie beim Zusammenprall ihr Leben. Im geld- und fiskalpolitischen Fall wäre höhere Inflation als Konsequenz zu vermuten, wenn der Exit nicht rechtzeitig unternommen wird* [1].

Наведений приклад містить детальний опис правил гри «Chicken Game», які переносяться на фискальну та грошову політику Європейського центрального банку. Відбувається реалізація однієї із ключових концептуальних метафор німецького економічного медіа-дискурсу «ЕКОНОМІКА – ЦЕ ГРА».

Слід зазначити, що вживання розгорнутих метафор є досить поширеним у сучасному німецькому економічному медіа-дискурсі явищем. Розгорнуті метафори виконують текстоутворювальну функцію та забезпечують зв'язність дискурсу.

Як показали результати дослідження, найбільш поширеним структурним типом метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі є іменникові та дієслівні метафори, представлені двочленними словосполученнями. Одночасно спостерігається тенденція до активного використання

розгорнутих метафор, які надають економічним текстам особливої експресивності, точності та виразності. Перспективним напрямком вважаємо докладне вивчення особливостей функціонування розгорнутих метафор у німецькому економічному медіа-дискурсі.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Frankfurter Allgemeine [Electronic resource]. – Режим доступу : [www.faz.net](http://www.faz.net).
2. Handelsblatt [Electronic resource]. – Режим доступу : [www.handelsblatt.com](http://www.handelsblatt.com).
3. Skirl H., Schwarz-Friesel M. Metapher / Helge Skirl, Monika Schwarz-Friesel. – Heidelberg : Universitätsverlag Winter GmbH Heidelberg, 2007. – 100 S.

© Строганова Г. О., 2013

Дата надходження статті до редколегії 22.04.2013 р.

**СТРОГАНОВА Галина Олександрівна** – старший викладач кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ.

**Коло наукових інтересів:** когнітивна лінгвістика, теорія концептуальної метафори.